

KS. ARKADIUSZ KRUK ^{a,®}

 0000-0001-8472-5858

^a Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu; Instytut Teologii Systematycznej;
Katedra duchowości kapłańskiej i życia konsekrowanego, ul. Katedralna 9,
50-328 Wrocław, dolnośląskie, PL

[®] ArkKruk@Poczta.FM

ŚWIĘTA TERESA OD DZIECIĄTKA JEZUS I NAJŚWIĘTSZEGO OBLICZA – „DOKTOR BOŻEJ MIŁOŚCI”

Słowa kluczowe: Doktor Kościoła, *Divini amoris scientia*, duchowość karmelitańska, dziecięctwo duchowe, św. Teresa od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza, wiedza miłości.

Abstrakt: Niniejszy artykuł jest próbą ukazania świętej Teresy od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza jako Doktora Kościoła powszechnego. Pierwsza część rozważań ma na celu przybliżenie instytucji Doktora Kościoła w Kościele katolickim, historii tego tytułu, oraz refleksji nad kryteriami, jakimi kieruje się Kościół, w procesie nadania tytułu Doktora Kościoła. W artykule zostały zarysowane istotne cechy doktoratu świętej Teresy – z położeniem szczególnego akcentu na te, które zostały wskazane przez papieża Jana Pawła II w liście apostolskim *Divini amoris scientia*. Wśród najistotniejszych cech doktryny świętej Teresy wyróżnić można: zakorzenienie w Piśmie Świętym, „wiedzę miłości (*scientia amoris*)”, małą drogę dziecięctwa duchowego, odkrycie miłosiernej miłości Boga, chrystocentryzm, wymiar eklezjalny, aktualność i uniwersalizm.

Sekcje: [Wprowadzenie] > 1. Rozumienie oraz ewolucja kryterium nadania tytułu „Doktora Kościoła powszechnego” > 2. Droga świętej Teresy do

KS. ARKADIUSZ KRUK (1982–); 2007, kapłan archidiecezji wrocławskiej; 2007, mgr: teologia (PWT, Wrocław); 2014, dr nauk teologicznych: teologia duchowości (KUL, Lublin); adiunkt Katedry Duchowości Kapłańskiej i Życia Konsekrowanego (PWT, Wrocław); członek Polskiego Stowarzyszenia Teologów Duchowości; zainteresowania naukowe: mistyka karmelitańska, duchowość kapłańska.

doktoratu > 3. Cechy doktoratu św. Teresy od Dzieciątka Jezus > 4. „Wiedza miłości (*Divini amoris scientia*)” – Jan Paweł II o doktoracie Świętej z Lisieux > [Zakończenie].

Powołanie do bycia „oblubienicą, karmelitanką, kapłanem, męczennikiem, prorokiem, doktorem” zarazem? (por. Rps M 2v–3r)¹ – oto najgłębsze tęsknoty serca świętej Teresy od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza – najmłodszego z Doktorów Kościoła. Święta z Lisieux pisząc o najgłębszych pragnieniach swojego serca w *Rękopisie zadedykowanym siostrze Marii od Najświętszego Serca* wyjawiała następujący sekret: „Być twoją oblubienicą o Jezu, być karmelitanką, być przez moje zjednoczenie z tobą matką dusz, to powinno mi wystarczyć... tak nie jest... Niewątpliwie te trzy przywileje są rzeczywiście moim powołaniem: Karmelitanka, Oblubienica i Matka, jednakże czuję w sobie inne powołania, czuję w sobie powołanie WOJOWNIKA, KAPŁANA, APOSTOŁA, DOKTORA, MĘCZENNIKA; wreszcie odczuwam potrzebę, pragnienie pełnienia dla ciebie, Jezu, wszystkich dzieł najbardziej heroicznych [...]. O Jezu! Moja miłości, moje życie... jak połączyć te kontrasty? Jak zrealizować pragnienia mojej biednej małej duszy?... / Ach! Pomimo mej małości, chciałabym oświecać dusze jak Prorocy, Doktorzy, mam powołanie, by być Apostołem... chciałabym przemierzać ziemię, głosić twoje imię [...]” (Rps M 2v–3r).

Jak wiele powołań wibruje w owej świętej: „Karmelitanka, Prorok, Doktor, Kapłan, Misjonarz”². Jak zauważa Conrad de Meester – gdyby „jednym słowem chciało się wyrazić głębię duszy świętej Teresy z Lisieux i tajemnicę jej szerokiego promieniowania, pojawia się jedno imię: Jezus. Teresa promieniuje światłem Jezusa, swojego Słońca”. Teresa „bez zastrzeżeń otwiera się na rzeczywistość Tego, który ją przyciąga,

¹ Teresa od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza, *Dzieje duszy* (DD). Według pierwotnego układu autentycznych tekstów opracowanych i opatrzonych przypisami przez Conrada de Meestera OCD, Poznań 2008, Rps A 2r. Idąc za sugestią o. Conrada de Meestera OCD, redaktora cytowanego wydania dzieł św. Teresy, pisma autobiograficzne Świętej z Lisieux zostaną opatrzone następującymi skrótami: „Rps A” jako „Rękopis A [Agnieszka]” – w innych wydaniach jako „Rękopis A”; „Rps G” jako „Rękopis G [Gonzaga]” – w innych jako „Rękopis C”; „Rps M” jako „Rękopis M [Maria]” – w innych wydaniach jako „Rękopis B”. Por. *Objaśnienia skrótów*, w: DD, s. 7. Zob. C. de Meester, *Wprowadzenie*, w: tamże, s. 9.

² Por. tamże. Zob. O. Ruffray, *Przyszłam tu, aby ratować dusze, i zwłaszcza, aby modlić się za kapłanów...*, „Teresa z Lisieux”, 2019, z. 15, s. 1.

zamieszkuje w niej, fascynuje ją i przekształca w żarliwą wysłanniczkę”. Jej charyzmat Doktora Kościoła powszechnego urzeczywistnia się, gdy w duchu posłuszeństwa, Święta Karmelitanka chwyta za pióro, aby na polecenie swojej przełożonej, zapisać *Dzieje* [swojej] *duszy*. Jak zauważa cytowany Conrad de Meester: „Doktor Kościoła jednak przemówił”, i uczynił to z niezwykłą mocą. I chociaż niewątpliwie „karmelitanka wołałaby milczeć i w ciszy spalać się z miłości, być jedynie modlitwą apostołską «w sercu Kościoła» jak Maryja w Wieczerniku”, to jednak Doktor Karmelu „przemówił słowami, które jakby zostały mu wyrwane przez miłość i posłuszeństwo, a właściwie nawet przez samego Jezusa”. Jak zauważa święta Teresa od Dzieciątka Jezus: „Jezus dał mi odczuć, że będąc po prostu posłuszna, sprawię mu przyjemność (Rps A 2r)”³.

1. Rozumienie oraz ewolucja kryterium nadania tytułu „Doktora Kościoła powszechnego”

Święta Teresa od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza została ogłoszona Doktorem Kościoła powszechnego dnia 19 października 1997 roku przez Jana Pawła II, „w setną rocznicę jej śmierci” oraz w „siedemdziesiątą od nadania jej tytułu patronki misji”. W ten sposób stała się jednym z najmłodszych Doktorów Kościoła, gdyż „w chwili śmierci liczyła [jedyne] 24 lata”⁴.

Historia nadawania tytułu Doktora Kościoła sięga XVI wieku. Początkowo „przyznawano go niektórym z Ojców Kościoła Wschodu i Zachodu”. Następnie „wielkim myślicielom starożytności” oraz „wybitnym teologom średniowiecza”. Tytułem tym wyróżniano także świętych, którzy w sposób „wybitny” wywierali ogromny wpływ „na życie i posłannictwo Kościoła w dziedzinie duchowości i mistyki”⁵.

Jak zauważa Jesus Castellano Cervera, „do ogłoszenia kogoś Doktorem Kościoła potrzebne są trzy nieodzowne wymagania, według znanej definicji Benedykta XIV: wzniosła doktryna, wzorowa świętość życia, ogłoszenie przez papieża lub sobór powszechny legalnie zwołany”⁶. Powyższe

³ Meester, *Wprowadzenie*, s. 9.

⁴ J. Castellano Cervera, *Doktorat Świętej Teresy z Lisieux*, w: *Święta Teresa z Lisieux słowem Boga dla świata. I Karmelitański tydzień duchowości*, 9–12 III 1998, red. J.W. Gogoła, Kraków 1998, s. 248.

⁵ R. Groń, *Doktor Kościoła*, w: LDK, s. 198.

⁶ Castellano Cervera, *Doktorat Świętej Teresy z Lisieux*, s. 249.

warunki nadania tytułu Doktora Kościoła papież Benedykt XIV zawarł w dziele z 1738 roku zatytułowanym *De servorum Dei beatificatione et beatorum canonizatione*⁷.

Do wyżej wspomnianych przez Benedykta XIV elementów decydujących o nadaniu tytułu Doktora Kościoła, wśród których należy wymienić: „wzniosłą (wybitną) doktrynę (*eminens doctrina*), świętość życia (*vitae sanctitas*) oraz potwierdzenie przez autorytet Stolicy Apostolskiej, tzn. papieża lub sobór powszechny legalnie zwołany (*explicita declaratio*)”, należy dodać trzy dodatkowe kryteria wskazane przez Ojców Soboru Watykańskiego II. Wśród wspomnianych „trzech dodatkowych kryteriów branych dziś pod uwagę przy ogłaszaniu Doktorem Kościoła” należy wymienić: „charyzmat wiedzy wlanej przez Ducha Świętego”, „świadełstwo życia” oraz „wpływ danej osoby na świętość Ludu Bożego”⁸ (zob. KK, n. 12, KO, n. 8).

Ponadto wizja Ojców Soboru Watykańskiego II wniosła dwie istotne zmiany w pojmowaniu „instytucji Doktora Kościoła”. Po pierwsze „uwzględniono kobiety”, które były pomijane z powodu „dosłownego i błędnego rozumienia” pism „świętego Pawła o milczeniu kobiet na zgromadzeniach liturgicznych (1Kor 14, 33–35; 1Tm 2, 12)”⁹.

Drugą niezwykle ważną intuicją *Vaticanum II* było „podkreślenie duchowego (mistycznego) aspektu doktoratu”, postrzegając go jako charyzmat wiedzy wlanej przez Ducha Świętego. Oznacza to, iż w przeciwieństwie do tego, na co zwracano uwagę przed Soborem, „gruntowne wykształcenie teologiczne” kandydata nie jest najważniejsze; kluczowe jest „ukazanie owocu współpracy z łaską Bożą” – „czyli nadprzyrodzone poznanie przez miłość” służące Ludowi Bożemu¹⁰.

Należy zauważyć, iż wzniosła doktryna jest decydującym warunkiem ogłoszenia Doktorem Kościoła. Według Benedykta XIV jej wzniosłość (*eminens*), ocenia się „w odniesieniu do prawdy objawionej”. Nauka kandydata musi: pokonywać „ciemności błędu”, „rozjaśniać” niezrozumiałe kwestie, „roziewać wątpliwości” i przyczyniać się do „zazdrościowego rozumienia misterii Objawienia”. Powyższe kryteria dotyczą zarówno „zwalczania błędów” w interpretacji Pisma Świętego, „rozjaśnienia” przez

⁷ Groń, *Doktor Kościoła*, s. 198.

⁸ Tamże, s. 199.

⁹ Tamże.

¹⁰ Tamże.

naukę Doktora „miejsc niezrozumiałych” w Biblii, a także „zawierających możliwość błędnej interpretacji”¹¹.

Ogłoszenie św. Alfonsa Marii Liguoriego Doktorem Kościoła (wybitnego moralisty) stało się okazją do tego, aby zwrócić uwagę na kolejne dwa dodatkowe kryteria nadania tego zaszczytnego tytułu. Podkreślono wówczas rolę „dobroczynnego wpływu” nauczania Doktora na Kościół oraz „aktualność” doktryny. Owa aktualność obejmuje „zwalczanie nowych błędów”, „wyjaśnianie” Pisma Świętego i „depozytu wiary” oraz „prostowanie obyczajów”. Te poszerzone kryteria objęły nie tylko „zakres prawd objawionych, ale również moralność chrześcijańską”¹².

Celem tych kryteriów jest potwierdzenie, że kandydat posiada „charyzmat mądrości udzielony przez Ducha Świętego, potwierdzony przez dobroczynny wpływ doktryny i pism świętego na Lud Boży”. W związku z tym doktryna kandydata powinna być „nie tylko w pełni zgodna z wiarą chrześcijańską”, co raczej powinna cechować ją „jakość”, „dojrzałość”, „wniosłość”, oraz „głębia”, czyniąc jej autora „wyjątkowym świadkiem żywej tradycji Kościoła”. Wniosłość doktryny może dotyczyć zarówno „teologii katolickiej”, jak i „życia duchowego”, przy założeniu, iż „wnosi ona” nowe „światło w wyznawanie i obronę katolickiej wiary, głoszenie Ewangelii” oraz „szerzenie Bożego kultu i kształtowanie życia duchowego wiernych”¹³.

Doktryna przyszłego Doktora Kościoła powinna być zakorzeniona w Piśmie Świętym, „Tradycji i Magisterium Kościoła”. Ponadto musi mieć „charakter powszechny” (dotyczyć całego Kościoła), nie zaś „jego części lub grupy osób”. Powinna być „aktualna”, zaś jej „przesłanie” – „pewne i trwałe”, „zdolne” do tego, aby „ukazywać nowe perspektywy wiedzy i życia”, a także „uwzględniać szczególną potrzebę chwili Kościoła i świata”. Zatem „pisma Doktora Kościoła” powinny „zawierać wzniosłą naukę, rzucającą nowe światło zarówno na doktrynę teologiczną, jak i duchową”, zaś jego przesłanie powinno mieć charakter powszechny, oraz wyróżniać się aktualnością¹⁴.

Tak jak zostało to już wyżej powiedziane, ogłoszenie danego kandydata – Doktorem Kościoła – jest w istocie „rzeczy uznaniem” posiadania

¹¹ Castellano Cervera, *Doktorat Świętej Teresy z Lisieux*, s. 250.

¹² Tamże.

¹³ Tamże, s. 251–252.

¹⁴ Tamże, s. 252.

przez Doktora – „szczególnego daru mądrości”, który jest „owocem Ducha Świętego”. Mimo iż nadanie tytułu Doktora Kościoła leży w kompetencji Kościoła, „to nie Kościół czyni Doktorów”, ale czyni ich sam „Duch Święty, który jest autorem charyzmatów”¹⁵.

Jesus Castellano Cervera przypomina, że święta Teresa z Ávila i święta Katarzyna ze Sieny były pierwszymi kobietami ogłoszonymi Doktorami Kościoła przez Pawła VI w 1970 roku, jako niezwykle „świadkowie” oraz „mistrzynie prawd wiary i świętości życia”. W drodze do ogłoszenia tych pierwszych Świętych Kobiet Doktorami Kościoła odniesiono się do kryteriów zarówno tradycyjnych, jak i tych nowych, uwzględniających już naukę Soboru Watykańskiego II o charyzmatach Kościoła (KK, n. 12) oraz o wartości świadectwa mistyków w rozumieniu depozytu objawienia (KO, n. 8), a także ich wpływie na duchowość i propagowanie świętości¹⁶.

Należy zauważyć, iż Konstytucja apostolska *Pastor bonus*, ogłoszona przez papieża Jana Pawła II w 1988 roku, wymagała „pozytywnej aprobaty” ówczesnej Kongregacji do Spraw Wiary, dla uznania doktryny za wzniosłą. Tym samym powyższa konstytucja potwierdziła konieczność uwzględnienia zarówno „kryteriów tradycyjnych”, jak również myśli Ojców Soboru Watykańskiego II¹⁷.

2. Droga świętej Teresy do doktoratu

Ewolucja kryteriów rozeznawania wzniosłości (*eminens*) doktryny, jak również podkreślenie „charyzmatu wiedzy wlanej przez Ducha Świętego” (zgodnie z nauką KK, n. 12)¹⁸, otworzyło drogę do doktoratu świętej Teresy od Dzieciątka Jezus. Jak zauważył biskup Guy Gaucher OCD, „to, że ta cicha karmelitanka”, tzn. święta Teresa od Dzieciątka Jezus, „może stać się niezwykle przewodnikiem w czasach współczesnych, przeczuwano od dawna”. Pierwsze wnioski o jej doktorat złożono w 1932 roku, poparte przez kardynałów, biskupów i wiernych. Mimo usilnych próśb – papież Pius XI, który „był wielkim papieżem terezańskim”¹⁹, choć nazywał ją „gwiazdą swego pontyfikatu”,

¹⁵ Tamże, s. 252–253.

¹⁶ Tamże, s. 251.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Groń, *Doktor Kościoła*, s. 199.

¹⁹ G. Gaucher, *Nauczyciel i uczennica*, Poznań 2006, s. 8.

odrzuć prośbę, powołując się na tzw. przeszkodę płci (*sexus obstat*). Tym, który przełamał impas był papież Paweł VI, który w 1970 roku „ogłosił Doktorami Kościoła świętą Teresę z Ávila i świętą Katarzynę ze Sieny”²⁰.

Wyróżnienie pierwszych dwóch kobiet tytułem Doktora Kościoła, stało się impulsem do wznowienia starań o doktorat świętej Teresy od Dzieciątka Jezus²¹. W tej sprawie prośby napływały do Rzymu z całego świata. Do 1997 roku powyższy wniosek poparło „50 konferencji episkopatu”, wierni ze 107 krajów, a także wpływowi kardynałowie – wśród nich byli: „Garonne, Congar, Daniélou, Journet, Moreira Neves, Lustiger, O’Connor”. Za ogłoszeniem Teresy Doktorem optowali także teologowie tacy jak: „Balthasar, Meersche, Le Guillou, Laurentin”²². Liczne kongresy i publikacje naukowe potwierdzały, że jej doktryna „odznacza się niezwykłą mądrością oraz pomaga wielu ludziom wszystkich stanów poznać i umiłować Jezusa Chrystusa i Jego Ewangelię”²³.

Ostatecznie kluczową rolę w nadaniu świętej Teresie doktoratu odegrał Jan Paweł II. Swoją głęboką intuicją na temat doniosłości jej nauczania papież podzielił się w czasie swojego przemówienia w Paryżu, skierowanego do młodzieży (z okazji zakończenia XII Światowych Dni Młodzieży), dnia 24 sierpnia 1997 roku. Papież powiedział wówczas: „W chwili, gdy zamykamy obchody Światowego Dnia Młodzieży we Francji, pragnę przypomnieć wspaniałą postać św. Teresy z Lisieux, która przeszła do życia wiecznego sto lat temu. Ta młoda karmelitanka była bez reszty zanurzona w miłości Bożej. Odpowiadając na miłość Bożą, złożyła w ofierze całe swoje życie. W prostocie codziennego życia umiała też czynnie okazywać miłość bliźniego. Na wzór Jezusa nie wahała się zasiadać «u stołu grzeszników», swoich «braci», aby zostali oczyszczeni przez miłość, gorąco pragnęła bowiem ujrzeć wszystkich ludzi «oświeconych jaśniejącą pochodnią wiary» (por. Ms C, 6r)”²⁴.

²⁰ Tenże, *Teresa Doktorem Kościoła*, w: Teresa od Dzieciątka Jezus i Świętego Oblicza, *Rękopisy autobiograficzne*, Kraków 1997, s. 5. Zob. tenże, *Nauczyciel uczennica*, s. 8.

²¹ Por. Gaucher, *Teresa Doktorem Kościoła*, s. 5.

²² Tamże.

²³ Jan Paweł II, List apostolski wydany z okazji ogłoszenia św. Teresy od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza Doktorem Kościoła powszechnego *Divini amoris scientia* (DAS), Rzym 1997, n. 1.

²⁴ Tenże, *Św. Teresa z Lisieux. Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”*. W 100-lecie śmierci św. Teresy, Paryż, 28 VIII 1997, OsRomPol, 1997, nr 10(196) s. 32.

W powyższych słowach Jan Paweł II podkreślił, iż ta młoda karmelitanka była całkowicie zanurzona w miłości Bożej, zaś jej życie było ofiarą złożoną w odpowiedzi na tę miłość. Następnie święty Jan Paweł II dodał: „Teresa nigdy nie rozstaje się z księgą Ewangelii (por. *List 193*). Zgłębia jej treść z niezwykłą przenikliwością. Rozumie, że w życiu Boga – Ojca, Syna i Ducha Świętego – «spotykają się miłość i prawda» (por. Ps 85 [84], 11). W ciągu niewielu lat przemierza «szlak olbrzyma» (Ms A, 44v).

Odkrywa, że jest powołana, by być miłością w sercu Kościoła. Teresa, pokorna i uboga, wytycza «małą drogę» dzieci Bożych, które powierzają się Ojcu z «zuchwałą ufnością». Ta jej duchowa postawa, stanowiąca sedno jej orędzia, jest propozycją skierowaną do wszystkich wiernych.

Z nauczania Teresy, z tej autentycznej nauki miłości, promieniuje jej poznanie tajemnicy Chrystusa i jej osobiste doświadczenie łaski; Teresa pomaga ludziom dzisiaj – i będzie pomagać w przyszłości – lepiej rozumieć dary Boga i szerzyć Dobrą Nowinę o Jego nieskończonej miłości.

Jako karmelitanka i apostołka²⁵, jako mistrzyni mądrości duchowej dla wielu osób konsekrowanych i świeckich, jako patronka misji – święta Teresa zajmuje wybitne miejsce w Kościele. Jej wniosła doktryna zasługuje na uznanie jako jedna z najpłodniejszych²⁶.

W powyższych słowach papież podkreślił, że święta Teresa z niezwykłą przenikliwością zgłębiała Ewangelię. Jej autentyczna nauka miłości jest propozycją dla wszystkich. Promieniuje z niej poznanie tajemnicy Chrystusa i osobiste doświadczenie łaski, pomagając ludziom zrozumieć dary Boga i Jego nieskończoną miłość. Dlatego też papież Jan Paweł II, uznając, iż owa karmelitanka z Lisieux, „apostołka i mistrzyni mądrości duchowej zajmuje wybitne miejsce w Kościele”, stwierdził, co następuje: „Odpowiadając na liczne prośby i po wnikliwym zbadaniu sprawy mogę dziś z radością oznajmić, że 19 października 1997 r., w niedzielę misyjną, w Bazylice św. Piotra w Rzymie ogłoszę św. Teresę od Dzieciątka Jezus i Świętego Oblicza Doktorem Kościoła.

Pragnąłem zapowiedzieć ten uroczysty akt właśnie tutaj, ponieważ orędzie św. Teresy, świętej młodej i bardzo mocno obecnej w naszej epoce, jest przeznaczone zwłaszcza do was, młodych: w szkole Ewangelii Teresa otwiera wam drogę do chrześcijańskiej dojrzałości; wzywa was do

²⁵ Zob. K. Lubowicki, *Apostołka Apostołów*, „Teresa z Lisieux”, 2019, z. 15, s. 22; DAS, n. 9.

²⁶ Jan Paweł II, *Św. Teresa z Lisieux. Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”*, s. 32.

bezgranicznego poświęcenia; zaprasza was, byście byli w «sercu» Kościoła uczniami i gorliwymi świadkami miłości Chrystusa”²⁷.

Tak jak zostało to powiedziane, w końcowej części przemówienia Jan Paweł II zapowiedział, iż 19 października 1997 roku, w Bazylice świętego Piotra ogłosi świętą Teresę Doktorem Kościoła. Zapowiedź ta, skierowana do młodzieży w Paryżu, miała podkreślić fakt, iż orędzie świętej Teresy jest skierowane szczególnie do ludzi młodych.

3. Cechy doktoratu św. Teresy od Dzieciątka Jezus

Jak zauważył Jesus Castellano Cervera, papież Jan Paweł II, „po dokładnych badaniach przeprowadzonych przez Kongregację Doktryny Wiary i Kongregację ds. świętych”, uznał, iż doktryna Teresy („teologiczna i duchowa”) jest „wzniosła i przystępna”. Papież dostrzegł, iż Święta otrzymała „przez modlitwę” łaskę „zgłębienia” oraz „wewnętrznego zrozumienia ewangelicznego przesłania”. Święta otrzymała również łaskę do tego, aby ową doktrynę „przekazać”. Sama Teresa była świadoma tego, że otrzymała od „Doktora Doktorów” i „Ducha Świętego dar szczególnej mądrości do rozumienia Pisma i misteriów wiary, aby móc otworzyć dla małych, skarby Bożej mądrości”²⁸.

Doktryna św. Teresy od Dzieciątka Jezus jest jednocześnie „wzniosła” i „przystępna”. Autorka *Dziejów duszy*, w „prostym opowiadaniu o swoim życiu”, „ukazuje mądrość serca i umysłu, zaczerpniętą” z najczystszych „źródeł Ewangelii”, którą Święta określa mianem „wiedzy miłości”²⁹.

Mimo iż pisma Świętej Teresy „są krótkie”, często „posiadają charakter autobiograficzny”, jak również „poetycki”, niekiedy zaś „charakter rodzinny” lub „wychowawczy”, wydobyć można z nich „zwartą wizję głównych prawd chrześcijańskiej wiary”. Pisma te posiadają ogromną „jakość doktrynalną”, co więcej „niektóre ze stron” autorstwa Doktora Karmelu „godne są włączenia do najlepszych antologii teologii i duchowości katolickiej”³⁰.

Mimo iż doktryna Świętej Teresy od Dzieciątka Jezus nie posiada cech klasycznego, teologicznie uporządkowanego wykładu, w swoich pismach wyraziła ona „syntezę wiary i pełni życia chrześcijańskiego”.

²⁷ Tamże.

²⁸ Castellano Cervera, *Doktorat Świętej Teresy z Lisieux*, s. 253.

²⁹ Tamże, s. 253–254.

³⁰ Tamże, s. 254.

Jej pisma przesycone są również „intuicjami teologicznymi” – „silnie przesyconymi prawdą Ewangelii”. Niemniej „oryginalność jej nauki” została „dostrzeżona” oraz „natychmiast przyjęta”, przez ludzi jej współczesnych. Ową oryginalność terecjańskiego przesłania „cechowało odrzucenie mentalności jansenistycznej, napawającej dusze przerażeniem”. Ponadto św. Teresa od Dzieciątka Jezus „ukazała na nowo jasne światło Ewangelii”, stając się prekursorką soborowej myśli XX wieku – powrotu do źródła, a mianowicie „powrotu do Pisma Świętego przyjmowanego jako Słowo życia”³¹.

Doktryna zawarta w pismach świętej Teresy od Dzieciątka Jezus wyróżnia się głębokim rozumieniem „łaski wiary, która jest tym jaśniejsza im bardziej jest doświadczana”. Święta z Lisieux ukazuje w swych pismach głębokie rozumienie „sensu chrześcijańskiej nadziei” oraz „miłości Boga i ludzi”. Doktrynę Doktora Karmelu charakteryzuje również przekonanie o „powszechnym powołaniu do świętości”, możliwym do zrealizowania poprzez „codzienne”, „pogodne wypełnianie woli Bożej”³². Bez wątpienia nauka świętej Teresy z Lisieux wywarła ogromny wpływ na Ojców Soboru Watykańskiego II, którzy w piątym rozdziale Konstytucji o Kościele *Lumen gentium* zawarli nauczanie o „powszechnym powołaniu do świętości”³³.

Oceniając „teologiczną wartość” pism świętej Teresy od Dzieciątka Jezus, jeden z komentatorów, o. Godefroid Madelaine, „w prezentacji pierwszego wydania *Dziejów duszy* (1898)” stwierdził, iż pisma Świętej z Lisieux „są bogate w teologię tak wzniosłą, że w najpiękniejszych książkach duchowości trudno o podobne”³⁴. Bez wątpienia święta Teresa pomogła ludziom współczesnych czasów przybliżyć się do „Pisma Świętego o wiele skuteczniej niż inni”, ponieważ mówiła „tak, że wszyscy ją rozumieli”³⁵.

Ten sam autor, wypowiadając się na temat kunsztu teologicznego świętej Teresy z Lisieux, zauważa: „czy nie jest to cudowne zobaczyć, jak dziewczyna mająca niewiele ponad dwadzieścia lat porusza się z taką swobodą i inteligencją na rozległym polu Pisma Świętego, by pewną ręką wybrać różne i najlepiej przydające się jej teksty?”³⁶. Następnie o. Godefroid

³¹ Tamże, s. 254–255.

³² Tamże, s. 255.

³³ C. de Meester, *Z pustymi rękami*, Kraków 2009, s. 7.

³⁴ Castellano Cervera, *Doktorat Świętej Teresy z Lisieux*, s. 255.

³⁵ Meester, *Z pustymi rękami*, s. 7.

³⁶ Castellano Cervera, *Doktorat Świętej Teresy z Lisieux*, s. 256.

Madelaine dodaje, puentując walory mistyczne tekstów Świętej z Lisieux: „jeżeli czasami” – Teresa – „wznosi się na zaskakujące wyżyny mistyczne, jej mistycyzm jest pociągający i całkowicie ewangeliczny”. Również współcześni teologowie, tacy jak Jean Guitton oraz Hans Urs von Balthasar zwrócili uwagę na „geniusz” teologiczny świętej Teresy, podkreślając „wartość życia prowadzonego na płaszczyźnie wiary, które odzwierciedla mądrość Boga i zrozumienie prawd wiary poprzez ich doświadczenie”³⁷. Nawiązując do osoby świętej Teresy z Lisieux „Hans Urs von Balthasar nazwał życie wiary Teresy «egzystencją teologalną». [...] U niej teologia łączy się z duchowością w taki sposób, że teologia oświeca jej życie, a doświadczenie duchowe pozwala zrozumieć dogmat wiary”³⁸.

Skala aktualności jej doktryny i jej „przyswajania przez Lud Boży” jest niespotykana w porównaniu z innymi Doktorami, dzięki jej „aktualności”, „łatwości zrozumienia” i „jakości jej intuicji teologicznych”. Powyższe przymioty doktryny Doktora z Lisieux sprawiają, iż święta Teresa od Dzieciątka Jezus „może być uważana” za „Doktora opatrzniościowego” i Doktora na nasze czasy, którego nauka zawiera „cechy charakterystyczne i potrzebne”, dla ludzi współczesnej „epoki”³⁹.

Jesus Castellano Cervera podkreśla, że nauka Teresy, zakorzeniona w Piśmie Świętym, jaśnieje w teologii i ma wysoką wartość aplikacyjną „w dziedzinie wiary doświadczanej i przeżywanej”. W przeciwieństwie do innych Doktorów, jej doktryna jest zakorzeniona „nie tyle w wierze, która szuka intelektualnego zrozumienia (*fides querens intellectum*)”, co w jej nauczaniu chodzi bardziej „o wiarę, która odpowiada życiem i przyjmuje misterium miłości Boga”. Jest to „wiara, oświecona miłością”. Zdaniem cytowanego autora ten element decyduje o oryginalności doktryny świętej Teresy. Doktryna ta we współczesnych czytelnikach wzbudziła i nadal „wzbudza fascynację Ewangelią”. Święta Teresa prowadzi swoich czytelników do głębszego „poznania Kościoła” i „umiłowania Go”. Teresa odegrała kluczową rolę w uwolnieniu dusz od „lęków jansenizmu”, i przypomnieniu prawdy o „powszechnym powołaniu do świętości”⁴⁰.

Jej nauka nie jest teologią spekulatywną, lecz „mądrością życia” – teologią opartą na „własnym doświadczeniu”. Jest „teologią żywą” –

³⁷ Tamże.

³⁸ Tamże, s. 257.

³⁹ Tamże, s. 256.

⁴⁰ Tamże, s. 255.

zostawiając ślad na czytelniku. Czytając pisma świętej Teresy należy spodziewać się teologii „podarowanej z przekonania, jakie zrodziło się z doświadczenia wiary”⁴¹.

4. „Wiedza miłości (*Divini amoris scientia*)” – Jan Paweł II o doktoracie Świętej z Lisieux

W *Rękopisie M* (1 r) Teresa, cytując słowa skierowane pierwotnie do świętej Małgorzaty Marii Alacoque, napisała: „«Oto mistrz, którego ci daję, nauczy cię wszystkiego, co masz robić. Chcę, żebyś czytała w księdze życia, w której zawarta jest wiedza miłości». Wiedza Miłości, o tak! to słowo słodko brzmi dla ucha mojej duszy, pragnę tylko tej wiedzy” (Rps M 1r).

Słowa te doskonale oddają charakter przesłania zawartego w jej, jak to sama określiła, „małej doktrynie” (Rps M 1v). Dla Jana Pawła II – powyższe słowa – „wiedza miłości” stały się punktem wyjścia w jego refleksji nad doktryną świętej Teresy od Dzieciątka Jezus. Tak też został zatytułowany list apostolski wydany z okazji ogłoszenia św. Teresy od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza Doktorem Kościoła powszechnego *Divini amoris scientia*. „Poznanie miłości Bożej”⁴² – oto tytuł oraz pierwsze słowa owego listu, podarowanego Kościołowi przez papieża Jana Pawła II dnia 19 października 1997 roku.

We wspomnianym liście papież Jan Paweł II stwierdza: „Poznanie miłości Bożej, którego Ojciec miłosierdzia udziela przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym, jest darem ofiarowanym maluczkiemu i prostemu, aby poznali i głosili tajemnice Królestwa, zakryte przed mądrymi i roztroptymi; dlatego Jezus rozradował się w Duchu Świętym, wielbiąc Ojca, który tak postanowił (por. Łk 10, 21–22; Mt 11, 25–26).

Raduje się także Matka Kościół, gdy widzi, że w ciągu dziejów Bóg nadal objawia się maluczkiemu i pokornemu i sprawia przez swego Ducha, który «przenika wszystko, nawet głębokości Boga samego» (1Kor 2, 10), że Jego wybrani potrafią mówić o «darach Bożych [...] nie uczonymi słowami ludzkiej mądrości, lecz pouczeni przez Ducha, przedstawiając duchowe sprawy tym, którzy są z Ducha» (1Kor 2, 12.13). W ten sposób Duch Święty prowadzi Kościół ku pełni prawdy, udziela mu rozmaitych darów, przyozdabia go swoimi owocami, odmładza go mocą Ewangelii

⁴¹ Tamże.

⁴² DAS, n. 1.

i daje mu zdolność rozpoznawania znaków czasu, aby mógł coraz lepiej spełniać wolę Bożą (por. KK, n. 4, 12; KDK, n. 4).

Pośród maluczkich, którym w sposób wyjątkowy i szczególnie zostały objawione tajemnice Królestwa, jaśnieje postać Teresy od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza, profeski Zakonu Karmelitów Bosych. W tym roku obchodzimy stulecie jej odejścia do niebieskiej ojczyzny⁴³.

W powyższych słowach papież zauważył, iż Duch Święty prowadzi Kościół ku pełni prawdy, udzielając mu darów i zdolności rozpoznawania znaków czasu. Wśród maluczkich, którym tajemnice Królestwa zostały objawione w sposób szczególnie, Jan Paweł II wymienia Teresę od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza.

Następnie papież zauważa: „W swoim życiu Teresa odkryła «nowe światła, ukryte i tajemnicze znaczenia» (Ms A 83v) i otrzymała od Nauczyciela ową «naukę miłości», którą później w tak niezwykle oryginalny sposób wyraziła w swoich pismach (por. Ms M 1r). Nauka ta jest wyrazistym świadectwem jej poznania tajemnicy Królestwa oraz jej osobistego doświadczenia łaski. Można ją uznać za szczególnie charyzmat ewangelicznej mądrości, którą Teresa, podobnie jak wielu innych świętych i nauczycieli wiary, zaczerpnęła z modlitwy (por. Ms G 36r)⁴⁴”.

Kontynuując swoje rozważania święty Jan Paweł II zauważył, iż również jego „poprzednicy papież naszego stulecia” dostrzegali w Teresie „przykład jej świętości” oraz „mistrzynię życia duchowego”. Jej doktryna jest „prosta i zarazem głęboka” – „zaczerpnięta ze źródła Ewangelii pod kierownictwem Boskiego Nauczyciela [...] (por. Ms M 2v-3r)”⁴⁵.

Postulując nadanie świętej Teresie od Dzieciątka Jezus tytułu Doktora Kościoła, święty Jan Paweł II stwierdza, iż „ważne studium jej pism [...] pozwala wyodrębnić istotne elementy «wzniosłej doktryny», która stanowi najważniejsze uzasadnienie przyznania” tego tytułu⁴⁶. Papież dostrzegł również w pismach Świętej z Lisieux znamiona „występowania charyzmatu mądrości”. Jak zauważa papież, „ta młoda karmelitanka, nieposiadająca specjalnego przygotowania teologicznego, ale oświecona światłem Ewangelii, czuje się uczennicą Boskiego nauczyciela, którego nazywa «Doktorem doktorów» (Ms A 83v) i od którego czerpie «Boskie

⁴³ Tamże, n. 1.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ Tamże, n. 3.

⁴⁶ Tamże, n. 7.

pouczenia» (Ms M 1r). Czuje, że to w niej spełniły się słowa Pisma: «Kto jest maluczki, niech przyjdzie do mnie [...]; miłosierdzie zostaje udzielone maluczkiemu» (Ms M 1v; por. Prz 9, 4; Mdr 6, 6). Wie, że dane jej było poznać naukę miłości, zakrytą przed mądrymi i roztropnymi, którą Boski Nauczyciel zechciał jej objawić, tak jak objawia ją maluczkiemu (Ms A 49r; por. Łk 10, 21–22)⁴⁷.

Ukazując najważniejsze cechy doktoratu świętej Teresy, papież Jan Paweł II zauważa, iż jej nauczanie „jest zgodne z Pismem Świętym i z wiarą katolicką” oraz „wyróżnia się (*eminet*) głębią”, „łącząc w sobie wszystkie elementy mądrości”. Nauka świętej Teresy jest zarazem „wyznaniem wiary Kościoła”, „doświadczeniem chrześcijańskiego misterium i drogą świętości”. Doktryna Doktora Karmelu stanowi „dojrzałą syntezę chrześcijańskiej duchowości”. Nauka Teresy w umiejętny sposób „jednoczy teologię z życiem duchowym”, zaś sama Autorka „wypowiada się stanowczo i autorytatywnie, okazując wielką zdolność przekonywania i komunikowania, czego świadectwem jest powszechne przyjęcie jej przesłania przez Lud Boży”. Jej doktryna stanowi „światłe świadectwo wiary, która z ufną miłością przyjmuje miłosierną łaskawość Bożą i zbawienie w Chrystusie, a zarazem objawia tajemnicę i świętość Kościoła”⁴⁸. Tym samym papież określił naukę świętej Teresy jako dojrzałą syntezę chrześcijańskiej duchowości, jednoczącą teologię z życiem duchowym.

Podkreślając główne cechy doktoratu świętej Teresy, papież Jan Paweł II zauważa, iż „istotą jej orędzia jest [...] sama tajemnica Boga Miłości, Boga Trójcy, nieskończenie doskonałego w sobie samym”. Pisma Świętej Karmelu dobitnie ukazują, iż „przeżyła doświadczalnie Boże objawienie, dostępując kontemplacji fundamentalnych rzeczywistości naszej wiary zjednoczonych w tajemnicy życia trynitarnego: na szczycie, jako jej źródło i zwieńczenie, kontemplowała miłosierną miłość trzech Boskich Osób, jak sama to opisuje, zwłaszcza w swym *Akcie ofiarowania się miłosiernej Miłości*”⁴⁹.

Niezwykle ważnym rysem doktryny św. Teresy od Dzieciątka Jezus jest doświadczenie „dzieciństwa duchowego”, a co za tym idzie „doświadczenie bycia przybranymi dziećmi Ojca w Jezusie”. Jak zauważa Jan Paweł II – jest to „doświadczenie Bożego synostwa za sprawą Ducha

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ Tamże, n. 8.

Świętego”. To doświadczenie uświadamia, że „wszystko pochodzi od Boga, w Nim trwa” i do Niego „powraca w tajemnicy miłosiernej miłości”⁵⁰.

W duchowym doświadczeniu Teresy „Chrystus jest centrum i pełnią objawienia”. Umiłowała Jezusa jako oblubieńca i budziła w innych miłość do Niego. „Wnikała w tajemnice Jego dzieciństwa, w słowa Jego Ewangelii, w mękę cierpiącego Sługi wyrytą na Jego świętym Obliczu, w blask Jego chwalebnego życia, w Jego obecność eucharystyczną. Opiewała wszystkie przejawy Boskiej miłości Chrystusa, opisane w Ewangelii (por. PN 24, *Jésus, mon Bien-Aimé, rappelle-toi!*)”. Teresa z właściwą sobie wnikliwością zgłębiła rzeczywistość Kościoła – „Mistycznego Ciała Chrystusa”, przypominając „różnorodność jego charyzmatów, darów Ducha Świętego” oraz „przemożną siłę miłości”, która jest „sercem Kościoła, w którym Teresa odnalazła swoje powołanie kontemplacyjne i misyjne (por. Ms M 2r-3v)”⁵¹.

Papież Jan Paweł II zauważył również, iż „do najbardziej oryginalnych działań duchowej nauki Teresy trzeba zaliczyć wnikliwą refleksję nad tajemnicą i życiem Najświętszej Maryi Panny; refleksja ta doprowadziła ją do konkluzji bardzo zbliżonych do nauczania Soboru Watykańskiego II, zawartego w VIII rozdziale konstytucji *Lumen gentium*”, oraz do tego, co Jan Paweł II, wiele lat po kanonizacji świętej Teresy, napisał w encyklice *Redemptoris Mater* (1987)⁵². Powyższe stwierdzenie papieża ukazuje niezwykłość teologicznych intuicji zawartych w pismach świętej Teresy od Dzieciątka Jezus, będących owocem Ducha Świętego.

* * *

„Być doktorem, nauczycielem” (por. Rps M 2v-3r), oto jedno z wielkich pragnień świętej Teresy od Dzieciątka Jezus. Niewątpliwie święta Teresa otrzymała ten dar od Tego, którego sama nazwała „Doktorem Doktorów” (Rps A 83v). Nadając Jej tytuł Doktora Kościoła powszechnego Kościół potwierdził, iż otrzymała „dla dobra Kościoła” szczególny „charyzmat mądrości, udzielony przez Ducha Świętego”⁵³.

Nauka świętej Teresy od Dzieciątka Jezus „odznacza się niezwykłą uniwersalnością. Jej osoba, ewangeliczne przesłanie «małej drogi»

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ Tamże.

⁵² Tamże.

⁵³ Castellano Cervera, *Doktorat Świętej Teresy z Lisieux*, s. 252.

drogi ufności i duchowego dzieciństwa – zyskały sobie i nadal zyskują niezwykłą popularność, przekraczając wszelkie granice”. Wpływ nauki świętej Teresy „zaznaczył się w życiu ludzi wszelkich stanów i z wszystkich kontynentów”⁵⁴. Cechą jej doktryny jest „aktualność” oraz „szczególne oddziaływanie na ludzi naszego stulecia”, w związku z czym papież Jan Paweł II nazwał Ją „nauczycielką Kościoła naszych czasów”, nazywając Teresę „kobietą, która w Ewangelii potrafiła odnaleźć ukryte bogactwa, okazując przy tym typową dla geniuszu kobiecego konkretność oraz umiejętność odpowiedzenia na nie językiem życia i mądrości”. Teresa „wyróżnia się uniwersalnością wśród rzeszy świętych kobiet, które promieniają mądrością Ewangelii”. Ponadto „Teresa z Lisieux jest świętą młodą”, w związku z tym „jako mistrzyni życia ewangelicznego”, ma szczególne uprawnienia do tego, aby „wskazywać drogę zwłaszcza młodym, którzy mają być świadkami Ewangelii wśród nowych pokoleń”⁵⁵.

SAINT THERESE OF THE CHILD JESUS AND THE HOLY FACE – “DOCTOR OF DIVINE LOVE”

Keywords: Doctor of the Church, *Divini Amoris Scientia*, Carmelite spirituality, spiritual childhood, St. Therese of the Child Jesus and the Holy Face, Science of Love.

Abstract: This article attempts to present Saint Therese of the Child Jesus and the Holy Face as a Doctor of the Universal Church. The first part of the study aims to outline the institution of the Doctor of the Church within the Catholic Church, the history of this title, and to reflect on the criteria the Church follows in the process of conferring it. The article outlines the essential features of St. Therese’s doctorate, placing particular emphasis on those significant characteristics indicated by Pope John Paul II in the Apostolic Letter *Divini Amoris Scientia*. Among the most significant features of Saint Therese’s doctrine, one can distinguish: rootedness in Sacred Scripture, the “Science of Love” (*Scientia Amoris*), the Little Way of Spiritual Childhood, the discovery of God’s Merciful Love, Christocentrism and the ecclesial dimension, as well as relevance and universality.

Sections: [Introduction] > 1. Understanding and Evolution of the Criterion for Awarding the Title of “Doctor of the Universal Church” > 2. Saint Teresa’s Path to the Doctorate > 3. Features of the Doctorate of Saint Teresa of the Child Jesus > 4. “The Knowledge of Love (*Divini*

⁵⁴ DAS, n. 10.

⁵⁵ Tamże, n. 11.

Amoris Scientia)” – John Paul II on the Doctorate of the Saint of Lisieux
> [Conclusion].

BIBLIOGRAFIA

- Teresa od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza, *Dzieje duszy*. Według pierwotnego układu autentycznych tekstów opracowanych i opatrzonych przypisami przez Conrada de Meestera OCD, Poznań 2008.
- Teresa od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza, *Rękopisy autobiograficzne*, Kraków 1997.
- Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, 21 XI 1964, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje*, Poznań 2002, s. 104–163.
- Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym *Dei Verbum*, 18 XI 1965, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje*, Poznań 2002, s. 350–362.
- Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 7 XII 1965, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje*, Poznań 2002, s. 526–606.
- Jan Paweł II, Konstytucja apostolska *Pastor bonus*, 28 VI 1988, Rzym 1988.
- Jan Paweł II, Św. Teresa z Lisieux. Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”. *W 100 lecie śmierci św. Teresy*, Paryż, 28 VIII 1997, OsRomPol, 1997, nr 10(196) s. 32–33.
- Jan Paweł II, List apostolski wydany z okazji ogłoszenia św. Teresy od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza Doktorem Kościoła powszechnego *Divini amoris scientia*, 19 X 1997, Rzym 1997.
- Castellano Cervera J., *Doktorat Świętej Teresy z Lisieux*, w: *Święta Teresa z Lisieux słowem Boga dla świata. I Karmelitański tydzień duchowości*, 9–12 III 1998, red. J.W. Gogola, Kraków 1998, s. 247–265.
- Groń R., *Doktor Kościoła*, w: LDK, s. 197–199.
- Gaucher G., *Teresa Doktorem Kościoła*, w: Teresa od Dzieciątka Jezus i Świętego Oblicza, *Rękopisy autobiograficzne*, Kraków 1997, s. 5–6.
- Gaucher G., *Nauczyciel i uczennica*, Poznań 2006.
- de Meester C., *Wprowadzenie*, w: Święta Teresa od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza, *Dzieje duszy*. Według pierwotnego układu autentycznych tekstów opracowanych i opatrzonych przypisami przez Conrada de Meestera OCD, Poznań 2008, s. 9–31.
- de Meester C., *Z pustymi rękami*, Kraków 2009.
- Lubowicki K., *Apostołka Apostołów*, „Teresa z Lisieux”, 2019, z. 15, s. 22–23.
- Ruffray O., *Przysłałam tu, aby ratować dusze, i zwłaszcza, aby modlić się za kapłanów...*, „Teresa z Lisieux”, 2019, z. 15, s. 1.